

КРАЇНИ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ТА СХІДНОЇ ЄВРОПИ В УМОВАХ 1920—1930-Х РР.

- *1923—1924 рр.* — реформи уряду В. Грабського, які сприяли економічній стабілізації та інтеграції розрізнених земель.
- Переважання сільського господарства, у якому було зайнято понад 70 % населення.
- Найбільш розвинені — вугільна і текстильна промисловість.
- Значне відставання за рівнем економічного розвитку східних районів, у яких проживали українці, білоруси та литовці.
- Велика залежність економіки від іноземного капіталу.
- *1926 р.* — створення сприятливих умов для розвитку економіки в умовах «санації» («оздоровлення»): вливання іноземного капіталу, створення нових картелів; підвищення рівня промислового виробництва, скорочення безробіття; послаблення соціальних конфліктів.
- *1929—1933 рр.* — посилення економічних проблем в умовах економічної кризи.

- Чехослова́чина — одна з найбільш економічно розвинутих країн Європи.
- Кінець 1923 р. — подолання післявоєнної економічної кризи.
- Завоювання чеським капіталом багатьох ринків.
- Переважання у *Слова́чині* та на *Закарпатті* аграрного сектору, значно нижчий рівень життя в цих регіонах, ніж у Чехії.
- Надходження до Чехослова́чини іноземних інвестицій із Франції, Великої Британії, США, Бельгії та інших країн, співробітництво з Австрією та Італією.
- Випуск лідером чехословацької економіки — заводами «Шкода», автомобілів, авіамоторів, літаків.
- Провідні позиції у світі з експорту взуття, бавовняної тканини, цукру, виробів зі скла.
- 1929—1933 рр. — складне становище в умовах світової економічної кризи.

- *1919 р.* — економічні перетворення радянського уряду, які передбачали націоналізацію банків, підприємств, транспорту; скасування поміщицького землеволодіння; створення на націоналізованих підприємствах у примусовому порядку кооперативів; встановлення 8-годинного робочого дня, підвищення заробітної плати.
- *1920—1921 рр.* — проведення аграрної реформи (вилучення за викуп землі у великих поміщиків та продаж її селянам).
- *1924—1926 рр.* — стабілізація економічного становища: поживавлення промислового виробництва, стабілізація валюти за допомогою міжнародної «позики оздоровлення», яку Угорщина отримала за посередництва Ліги Націй; швидкий розвиток важкої промисловості, у тому числі машинобудування, текстильної промисловості.
- *Жовтень 1932 р.* — призначення в умовах економічної кризи прем'єр-міністром генерала Д. Гембеша, який висунув програму «відродження угорської нації».
- *1934 р.* — початок нового піднесення промисловості.

- Економічна відсталість (аграрна країна, переважання легкої та харчової індустрії, панування в економіці іноземного капіталу).
- *1920—1921 рр.* — аграрна реформа, яка передбачала відчуження та викуп державних, королівських, поміщицьких і частини церковних земель із подальшим їх продажем безземельним і малоземельним селянам.
- *1921—1928 рр.* — пошвавлення промислового розвитку (будівництво нових підприємств, збільшення видобутку нафти тощо).
- Загострення соціальних проблем (найнижча в Європі заробітна плата; збільшення робочого дня до 16 годин).
- *1928 р.* — початок економічної кризи, яка найбільшої глибини досягла в *1931—1932 рр.* (різке скорочення обсягу промислового виробництва майже в усіх галузях, банкрутство банків і підприємств, часта зміна урядів).

- *1919 р.* — соціально-економічні реформи уряду **А. Стамболійського** (аграрна реформа, яка передбачала відчуження на користь держави земельних володінь площею понад 30 га та розподіл між безземельними та малоземельними селянами, сплата викупу вартості земельного наділу селянами розтягувалася на 20 років); надання монопольного права селянським кооперативам вивозити за кордон продукцію; прийняття закону про загальну трудову повинність тощо).
- *1928 р.* — початок економічної кризи, яка тривала до *1934 р.*
- *1934 р.* — формування військового уряду на чолі з полковником **К. Георгієвим**.

Королівство сербів, хорватів і словенців (СХС),
із 1929 р. Югославія

- Значні труднощі в господарському житті (фактична відсутність промисловості, фінансовий хаос тощо).
- Нерівномірність економічного розвитку (більш високий рівень розвитку *Словенії* та *Хорватії*).
- Зростання в роки часткової стабілізації ролі Сербії, яка отримувала основну частину кредитів Національного банку (прокладання шосейних доріг, створення нових промислових підприємств).
- Відставання *Боснії, Герцеговини* та *Македонії*.
- Невисокий рівень промислового розвитку в цілому; фактична відсутність важкої промисловості (за винятком гірничодобувної галузі).
- *1919 р.* — проведення *аграрної реформи*, яка досить сильно обмежила поміщицьке землеволодіння в *Словенії, Хорватії* і *Воєводині*, де поміщиками були здебільшого особи австрійського й угорського походження; повільне просування реформи в *Далмації, Боснії* і *Герцеговині*; збереження дрібного селянського землеволодіння в сербському селі; відсутність істотних змін у результаті проведення реформи (близько 70 % землі залишилося у власності великих і середніх господарів).
- *Кінець 1929 р.* — погіршення економічного становища в країні.
- *1931—1933 рр.* — охоплення кризою промисловості, сільськогосподарства, фінансів (скорочення виробництва в гірничорудній галузі на 50—70 %; зростання безробіття — 300 тис. осіб; масове розорення селян).

Польща

7 листопада 1918 р.	Проголошення Польської республіки . Проголошення тимчасовим начальником держави Ю. Пілсудського .
25 червня 1919 р.	Визнання представниками Антанти права Польщі на окупацію <i>Східної Галичини</i> .
1920—1921 рр.	Радянсько-польська війна , яка закінчилася укладенням Ризького миру , за яким Польща визнала існування УРСР, а Західна Україна (Східна Галичина) та Західна Білорусія ввійшли до складу Польщі.
Березень 1921 р.	Прийняття Конституції Польської республіки , яка установила парламентсько-демократичний лад, декларувала демократичні свободи, запровадила двопалатний парламент; істотно обмежила владу президента. Відмова Ю. Пілсудського висувати свою кандидатуру на посаду президента. Ускладнення ситуації частою зміною урядів (за вісім років їх змінилося 13).
1926 р.	Прихід до влади Ю. Пілсудського в результаті здійснення державного перевороту.
1926—1929 рр., 1930—1935 рр.	Перебування Ю. Пілсудського на посаді прем'єр-міністра. Запровадження в умовах кризи парламентаризму авторитарного режиму «санації» («оздоровлення»), спрямованого на консолідацію нації, суспільства і держави шляхом досягнення балансу різних верств населення.
Початок 1930-х рр.	Намагання Ю. Пілсудського зміцнити свою владу, консолідувати суспільство, покращити міжнародне становище країни.
1935 р.	Прийняття нової конституції (зміцнила авторитарний режим).

Чехо-Словаччина

14 листопада 1918 р.	Проголошення Чехо-Словаччини республікою. Включення рішенням Паризької конференції на основі Сен-Жерменського договору до складу Чехо-Словаччини Закарпаття.
1920 р.	Прийняття Конституції, яка проголошувала Чехо-Словаччину унітарною державою, надавала основні демократичні свободи громадянам, запровадила двопалатний парламент — <i>Національні збори</i> , наділяла широкими повноваженнями президента, який обирався. Обрання першим президентом республіки — Т. Масарика . Встановлення демократичного режиму в країні.
1935 р.	Обрання президентом Чехо-Словаччини Е. Бенеша , який намагався продовжувати політику свого попередника.
1938 р.	Укладення Мюнхенської угоди — договору про поділ Чехо-Словаччини. Передбачав передачу Німеччині Судетської області й прикордонних районів з Австрією, а також задоволення територіальних претензій Польщі та Угорщини.
5 жовтня 1938 р.	Відставка президента Чехословаччини Е. Бенеша (на знак протесту проти політики диктату і розчленування Чехословаччини).

Угорщина

1918 р.	Революція, результатом якої стало утворення незалежної і суверенної Угорської держави.
16 листопада 1918 р.	Проголошення Угорщини республікою. Створення уряду на чолі з М. Карої, який ініціював проведення демократичних перетворень: встановлення загального, рівного і прямого виборчого права; закон про свободу зборів і союзів; закон про 8-годинний робочий день; планування аграрної реформи, яка передбачала зменшення поміщицького землеволодіння та передачу частини землі безземельним селянам тощо.
Березень 1919 р.	Соціалістична революція в Угорщині, у результаті якої до влади прийшла Соціалістична партія Угорщини (СПУ), у якій домінуюча роль належала комуністам; встановлення в країні диктатури пролетаріату за зразком російських більшовиків та створення уряду — Революційної урядової ради, що проголосила Угорську Радянську Республіку (УРР); проведення соціалістичних перетворень.
Листопад 1919 р.	Повалення комуністичної диктатури силами держав Антан-ти та військових формувань адмірала М. Хорті.
Листопад 1921 р.	Прийняття Національними зборами під тиском М. Хорті закону про скасування права Карла Габсбурга на престол; встановлення М. Хорті авторитарного режиму. Зростання впливу фашистів.

Румунія

Закріплення за Румунією згідно із Сен-Жерменським (1919) і Трианонським (1920) договорами території *Буковини, Трансильванії і східної частини Банату*; анексія за Нейїським (1919) договором *Південної Добруджи і Бессарабії*.

1923 р.	Прийняття Конституції , яка проголошувала конституційну монархію, запроваджувала загальне, пряме, виборче право, наділяла законодавчою владою двопалатний парламент (<i>Палата депутатів і Сенат</i>); обмежувала владу парламенту правом короля ініціювати закони і накладати вето; встановлювала підконтрольність виконавчої влади королю, який мав право призначати і зміщувати міністрів, розпускати парламент тощо.
1927— 1930 рр.	Династична криза, захоплення влади королем Каролем II . Активізація діяльності профашистських організацій; створення фашистської організації « <i>Залізна гвардія</i> » (1931).
Лютий 1938 р.	Встановлення в умовах політичної кризи <i>королівської диктатури</i> .
1938 р.	Прийняття нової конституції Румунії, яка надавала королю всю повноту влади і перетворювала парламент на дорадчий орган. Зростання в країні антикоролівських настроїв.
6 вересня 1940 р.	Підписання королем акта зречення від престолу.
Вересень 1940 р.	Встановлення <i>диктаторського режиму І. Антонеску</i> , який скасував дію королівської конституції 1938 р., знищив парламентаризм, скасував усі громадянські свободи; у зовнішній політиці орієнтувався на нацистську Німеччину.

Болгарія

1918 р.	Розгортання революційних подій: посилення антимонархічного та антивоєнного рухів. Звільнення з ув'язнення лідерів селянської партії <i>Болгарський землеробський народний союз</i> (БЗНС) А. Стамболійського і Р. Даскалова .
27 вересня 1918 р.	Проголошення лідерами БЗНС повалення монархії і встановлення республіки.
29 вересня 1918 р.	Підписання урядом перемир'я з країнами Антанти; початок окупації Болгарії військами країн-переможниць. Зречення царя Фердинанда престолу на користь сина Бориса III . Поширення впливу лівих сил, переважно БЗНС.
1919—1923 рр.	Перебування при владі уряду на чолі з лідером БЗНС А. Стамболійським («селянська диктатура»), який ініціював проведення ряду соціально-економічних реформ.
Червень 1923 р.	Здійснення «Народною змовою» (організацією правих сил) за підтримки царя <i>Бориса III державного перевороту</i> , у результаті якого було вбито А. Стамболійського , сформовано уряд на чолі з лідером «Народної змови» А. Цанковим та встановлено <i>авторитарний режим правих сил</i> .
Вересень 1923 р.	Повстання Болгарської комуністичної партії та БЗНС, яке було придушене урядовими військами.

1931 р.	Перемога на парламентських виборах Народного блоку , до складу якого увійшли <i>Демократична партія, Робітнича партія, БЗНС</i> .
1934 р.	Здійснення правими профашистськими організаціями Військова ліга та «Ланка» <i>державного перевороту</i> ; формування нового військового уряду на чолі з полковником К. Георгієвим (лідер «Ланки»), який намагався консолідувати націю, створити сильну державу, зосередити всю владу у своїх руках.
1935 р.	Відставка уряду К. Георгієва та встановлення <i>монархічної диктатури Бориса III</i> : зосередження всієї влади в руках монарха, який прагнув надати своєму правлінню надпартійного характеру; заборона всіх партій і політичних організацій; основа монархічної диктатури — офіцери болгарської армії; орієнтація в зовнішній політиці на Німеччину.

Королівство сербів, хорватів і словенців (СХС), із 1929 р. Югославія

1 грудня 1918 р.	Підписання угоди про утворення єдиної держави — Королівства сербів, хорватів і словенців на чолі з А. Карагеоргієвичем ; проголошення нової держави парламентською монархією .
28 червня 1921 р.	Ухвалення Установчими зборами Конституції Королівства сербів, хорватів і словенців (отримала назву Видовданської — була прийнята у день Святого Вида), яка проголошувала державу <i>конституційною, парламентською і спадкоємною монархією</i> , наділяла короля широкими повноваженнями, закріплювала <i>унітарний державний устрій</i> , проголошувала демократичні права, рівність усіх громадян перед законом.
6 січня 1929 р.	Здійснення королем Александром державного перевороту , у результаті якого відбувся перехід від парламентської монархії до диктаторського режиму: король скасував дію Видовданської конституції та розпустив Народну скупщину (парламент), зосередив усю повноту влади у своїх руках, розпустив політичні партії та організації, перейменував Королівство СХС на Королівство Югославія, у 1931 р. «дарував» нову конституцію.
1934 р.	Убивство короля Александра македонським терористом; проголошення королем його 11-річного сина Петра , регентську раду при якому очолив брат Александра Павло .
27 березня 1941 р.	Організація державного перевороту прихильниками орієнтації на Велику Британію та США, у результаті якого на престол офіційно зійшов король Петро II замість скинутого регента Павла ; новий уряд очолив генерал Д. Силович .